

DE MILLEGEMVRIEND



MEDEDELINGSBLAD VAN DE
V.Z.W. MILLEGEMVRIENDEN

*Verantw. uitgever: F.Schelfhout,
Herentalsebaan, 85, 2520 RANST.*

tel. 03/353.17.70

*Bankrekening MILLEGEMVRIENDEN-Ranst:
733-1311310-94*

3e jaargang, nr.6 – december 1990.



I.I.HUAERT ME FECIT ANNO 1805

DE OUDSTE KLOK VAN RANST... LUIDT IN MILLEGEM.

Via Alois Sledsens uit Wommelgem kregen wij een interessante bijdrage over de klokken uit ons dorp samengesteld door Gaston Van den Bergh. Eerst laten we Alois vertellen wie deze Van den Bergh is en daarna verlenen wij het woord aan de beiaardier-klokkenkenner.

Wie is Gaston Van den Bergh ?

Gaston Van den Bergh, die ik even wil voorstellen, is niet de man die tot 1952 op het domein Zevenbergen verbleef. Hij is er, naar zijn zeggen, zelfs geen familie van. Wel is "onze" Gaston Van den Bergh een man, waarmee men urenlang boeiende gesprekken kan voeren over diverse onderwerpen, vooral dan over klokken en beiaarden. Want de heer Van den Bergh is zelf beiaardier en bovendien een kenner van het klokkengieten.

Gaston Van den Bergh zag het levenslicht in Lier op 14 april 1924. In 1938 behaalde hij het diploma van notenleer aan de Muziekschool van Duffel en studeerde daarna verder piano en kerkorgel. Tegelijkertijd volgde hij lager middelbaar onderwijs en 2 jaar tekenakademie te Lier. Zijn humaniora voltooide hij te Antwerpen. In 1944 werd hij leerling bij Staf Nees en Jef Van Hoof. Van den Bergh behaalde er in 1949 het diploma met grote onderscheiding. In 1950 werd hij benoemd als adjunct-stadsbeiaardier van Mechelen en bleef dit tot Paasdag 1979.

Inmiddels had Van den Bergh al vaak de Lierse beiaard bespeeld. Die beiaard werd in 1973 afgebroken om gerestaureerd te worden. Dat gebeurde onder zijn toezicht en dat van Piet Van den Broek. De beiaard werd opnieuw ingespeeld in oktober 1977. Twee jaar later werd Van den Bergh definitief als beiaardier te Lier aangesteld en bleef dit tot op zijn pensioenstelling in 1989. Toch blijft hij overal actief als gastbeiaardier.

Van den Bergh bespeelde zowat 180 beiaarden in Europa en de Verenigde Staten van Amerika. Hij trad op voor radio en T.V., is o.m. bestuurslid van de Beiaardgilde van België en medewerker aan diverse tijdschriften. Is tevens adviseur voor de oprichting van nieuwe beiaarden of restauratie van oude toreninstrumenten. Zo huldigde hij de nieuwe beiaarden in van Scherpenheuvel, Mechelen (de zwaarste van Europa) en Klokke Roeland te Gent. En in Duffel is hij spelend lid van de Kon. Harmonie St.-Cecilia. Voor het tijdschrift van de Wommelgemse heemkundige kring "De Kaeck" (De Krijter) schreef G. Van den Bergh ook enkele bijdragen. Een lijvige bijdrage over de Wommelgemse klokken werd opgenomen in het Jaarboek 1990, met een vervolg in het Jaarboek 1991. Toen wij met ons beidjes de klok van Millegem ter sprake brachten, duurde het niet lang of Gaston Van den Bergh was alweer graag bereid gevonden daar-over een bijdrage te leveren. Voor de Millegemvrienden dan. Je zal er, beste lezer, beslist leesgenot aan beleven.

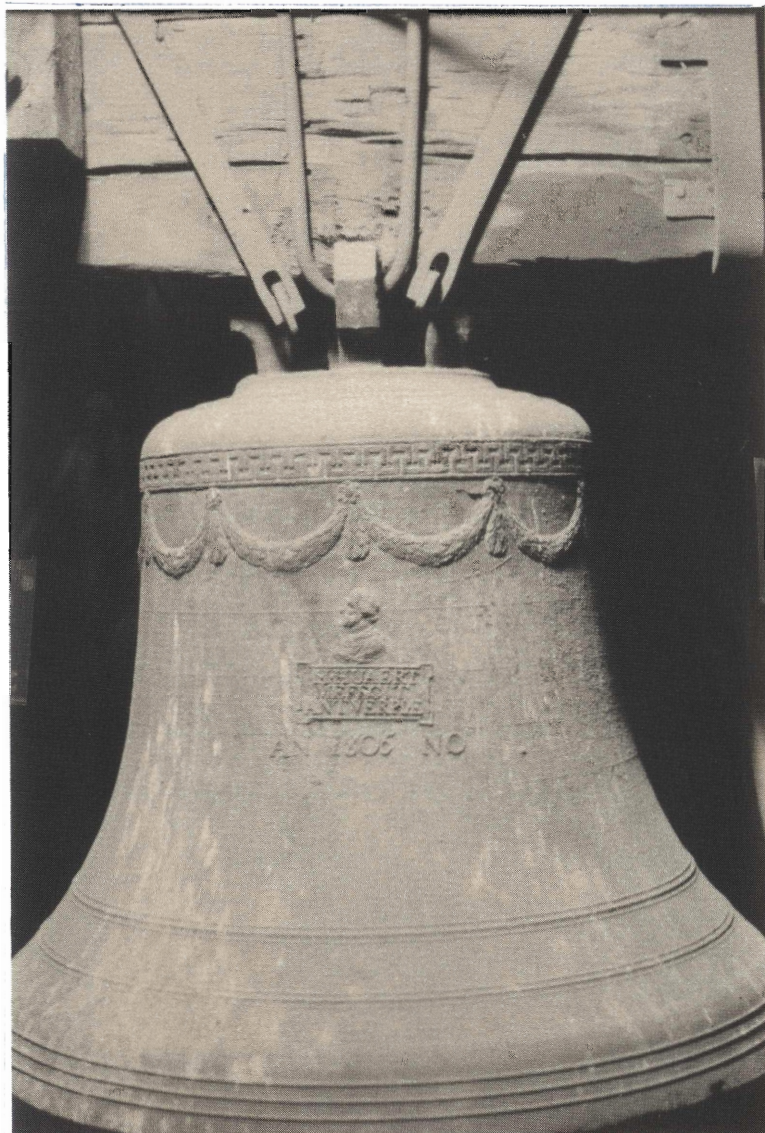
Alois Sledsens.

Gezien de grootte van de bijdrage van G. Van den Bergh en de beperkte ruimte van *De Millegemvriend*, zouden we verplicht geweest zijn om het artikel over minstens vier nummers als vervolghverhaal te brengen. Dit zou het geheel minder tot zijn recht doen komen. Daarom hebben we besloten om het Klokken-verhaal als een extra voor onze lezers te brengen onder de vorm van tweemaal een bijlage aan *De Millegemvriend*. De eerste aflevering krijgt u met dit december-nummer (hierdoor hebben we een lichte vertraging bij het verschijnen opgelopen) en

het tweede deel komt dan met ons volgend februari-nummer. Wij twijfelen er niet aan dat u dan vanzelfsprekend uw **abbonement voor 1991** reeds hernieuwd hebt.

Iedereen wil er vast en zeker terug bij zijn in 1991 als "DE MILLEGEMVRIEND" rondgedragen wordt. Misschien ook vrienden of familieleden van u die ons blaadje tot nog toe niet hebben ontdekt. Door ons aantal abonnementen te verhogen kunnen we onze prijs behouden. Dus voor "DE MILLEGEMVRIEND" **geen** prijsverhoging. Voor slechts **200** frank ontvangt u weer ons blaadje voor gans het nieuwe jaar **1991**.

U kunt dit bedrag overschrijven op onze rekening nr. **733-1311310-94** met vermelding "*Abbonement 1991 - Millegemvriend*" of anders dit bedrag samen met uw naam en adres bezorgen aan een van onze bestuursleden. **Zo simpel gaat dat bij ons!**



*De oudste klok van Ranst
(in Millegem natuurlijk)*

is 185 jaar geworden...

Proficiat en nog vele jaren !

ONZE WINTERCONCERTEN.

In ons vorig nummer gaven wij u reeds een overzicht van onze concertenreeks. Vergeet niet op tijd uw kaarten of abonnement te bestellen en reserveer volgende data:

12 januari 1991.

Zij die vorig jaar "*Vier op 'n rij*" hebben beluisterd, zullen alleszins niet meer overtuigd moeten worden van de prachtige muziek die door een blokfluitensemble kan weergegeven worden. Vermits thans virtuozen van het **Antwerps Blokfluit Consort** borg staan voor een waar muzikaal festijn, is dit een bijzondere gelegenheid, ook voor hen die er vorig jaar niet bij konden zijn, om hiervan te komen genieten.

16 februari 1991.

Toen Piet Van Bockstal, vorig seizoen ook reeds bij ons te gast met het kwintet **ARCANE**, ons wist te vertellen dat hij aan de voorbereiding werkte om in 1991 een aantal concerten te geven "*rond nonet*", zoals hij het noemde, met een speciaal daartoe uitgebreide bezetting met viool, altviool, cello en contrabas, was er geen twijfel dat zulk concert ook in het kerkje van Millegem moest plaatsvinden. Toen de nodige financiële middelen hiervoor gevonden waren, stond het programma vast. Werken, geschreven voor negen solisten worden als kamermuziek eerder zelden ten gehore gebracht, omdat dergelijke bezetting meestal de middelen van inrichters van kamermuziekuitvoeringen overstijgt. Daarom is dit een enige gelegenheid om zulke uitvoering in de beste voorwaarden bij te wonen.

9 maart 1991.

Als derde luik hebben we een orgelconcert. Vermits het waardevolle, eeuwenoude orgel van Millegemkerk al zovele jaren zwijgt omdat het nog steeds wacht op restauratie, zijn wij zeer gelukkig dat, dankzij de inspanning van **Willem Van de Weerd**, opnieuw orgelklanken ons kerkje zullen vullen, weliswaar van een voor die gelegenheid aangevoerd orgel. Samen met strijkkwartet en koor zorgt Willem Van de Weerd voor een uitgelezen programma, w.o. het Orgelconcert van Haydn. Wij verwachten dan ook een grote belangstelling voor dit derde concert.

DE RESTAURATIE.

Op 1 december 1990 verdwenen de stellingen rond ons kerkje. Dit betekent dat de *dringende herstellingswerken* – waarvan we in ons vorig nummer een opsomming gaven – voltooid zijn. De pessimisten die dachten dat het nooit zou gebeuren...

We zullen nu misschien nog wel veel geduld moeten hebben voor de grote (volledige) restauratie, doch we zijn tevreden dat het verval, *door waterindringing langs overal*, voor het grootste gedeelte gestopt is. Nu wij via de overheid deze hulp voor ons kerkje hebben gekregen, zijn wij weer eens gestimuleerd om de werking van onze vereniging voor Millegemkerkje verder te zetten.

Ook verwachten we nog deze winter de aanleg van het talud door de zorgen van het gemeentebestuur. Onze kleine *cathedraal* zal er dan in de lente als een juweeltje uitzien.

Het deed al lang de ronde...

...dat pastoor Fierens op pensioen zou gaan. Na de zware hartoperatie die hij had ondergaan werd hem door de hartspecialist aangeraden om het in de toekomst wat rustiger aan te doen. Hij heeft daarop aan de bisschop zijn ontslag als pastoor van Ranst aangeboden en dit is ondertussen aanvaard. Toch blijft hij in ons midden, als rustend priester te Ranst, waar hij zich – zoveel het zijn gezondheid toelaat – zal trachten nuttig te maken in de parochie.

E.H.Robert Fierens kwam 12 jaar geleden als pastoor naar Ranst. Dat was in een periode dat enerzijds de godsdienst-beleving in onze streken sterk achteruit ging en dat anderzijds het aantal beschikbare parochiepriesters van jaar tot jaar kleiner werd. Een tweede priester (onderpastoor), die we voordien met minder parochianen altijd gehad hadden, was er voor Ranst niet meer bij. Gelukkig konden we voor de misvieringen in Millegem, tot heden toe, nog rekenen op een rector... en dat hopen we nog vele jaren te kunnen. Pastoor Fierens kreeg bovendien de zorg van twee kerkgebouwen die hoognodig aan herstellingen toe waren. Hij heeft het geluk gehad om hiervan een groot gedeelte te kunnen realiseren.

Voor ons "Millegemvrienden" was er steeds een goede samenwerking met hem. Hij wist wat de doelstellingen van onze vereniging waren en wij kregen bij onze activiteiten zijn vertrouwen en waardering. Telkens wij een initiatief namen in verband met het kerkje, vonden wij bij pastoor Fierens alle bereidheid om ons te steunen en te bemoedigen om het gestelde doel te bereiken. Toen ons tweede nummer van *De Millegemvriend* in april 1988 verscheen, schreef hij voor ons een mooi "front-pagina"-artikel. Hierin vertelde hij ondermeer hoe hij tijdens de oorlogsjaren Millegemkerk had bezocht en er in december 1977 – dus 35 jaar later – weer terug kwam. Het had hem getroffen dat *het talud rond de kerk afgevlakt was en dat de haag rond de kerk verdwenen was*. Zij eerste gedachte was toen: "Dit kerkje moet terug een pareltje worden !"

Intussen hebben we samen al heel wat bereikt en... wat het talud betreft weten we nu reeds dat de vervulling van de gedachte die hij in ons blad neerschreef, niet lang meer zal uitblijven. De Millegemvrienden nemen nog geen echt afscheid van pastoor Fierens en hopen hem nog lang in onze parochie te ontmoeten.



SINT-ANTONIUSVIERING

Zondag 20 januari 1991

9 u 30 EUCHARISTIEVIERING

Vocaal opgeluisterd door het koor

FIDELITAS uit Wijnegem o.l.v. Tony DIELTIENS

Na de H.Mis **verkoop per opbod** van de offergaven
aan de sacristie deur.

Naar oude traditie vragen we om, zo mogelijk, uw offergaven tijdens de Offerande van de Mis mee naar het altaar te brengen, of anders deze te bezorgen in het portaal van de kerk vóór de aanvang van de Mis.

Ook nu weer zijn er – tijdens de veiling – warme en verwarmende dranken te verkrijgen.

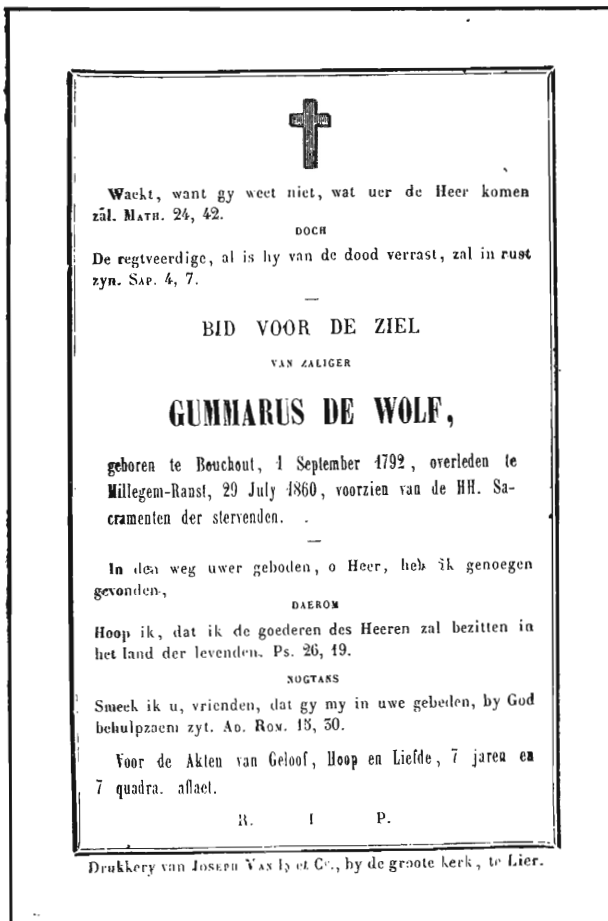
Kom met ons...

mee vieren, mee offeren, mee bieden, mee lachen.



En onze prachtige kerststal – die nu al meer dan 25 jaar door Gust De Wolf wordt opgesteld – zal er nog te bewonderen zijn.

Gummarus DE WOLF, overleden te Millegem-Ranst.



De naam "De Wolf" kwam reeds 130 jaar geleden voor in Millegem, hoewel we tot heden nog geen verband konden leggen met de huidige naamgenoten op ons gehucht. **Gummarus DE WOLF** werd geboren te Boechout op 1 september 1792 als zoon van Egidius en Anna Theresia VERBEECK. We vonden van hem een attest afgeleverd op 18 juli 1831 door de gemeente Boechout en getekend door *den borgemeester* waarin verklaard wordt dat: "... *Gommarus De Wolf - lang 1 el 610 strepen - in de gemeente (Boechout) voor de **Borger-Wagt** is ingeschreeven, en dat hy door den Kantonaelen raed van den dienst, uyt hoofde van verminktheyd aen de linkerhand, finael is vrygesteld geworden.*"

Gummarus overlijdt te Millegem-Ranst op 29 juli 1860 en wordt op 31 juli op het kerkhof van Millegem begraven.

Gummarus was ongehuwd en zijn zuster Dymphna Theresia is de enige erfgenaam volgens het testament dat was opgemaakt bij notaris Deckers uit Wommelgem. Theresia De Wolf gaat een jaar na het overlijden van haar broer naar notaris Anthoni uit Broechem om er een gift aan de kerk van Ranst te laten akteren.

De copie van deze akte vonden we terug in het verslag van de kerkraad van Ranst en luidt als volgt:

"Heden, 6 augusty 1800 een en zestig, voor my, L.fr.Eug.Anthoni openbaren notaris residerende & woonende te Broechem, bygestaen en in tegenwoordigheyd der nagenoemde getuygen, is verschenen Dymphna Theresia De Wolf, weduwe Fierens, landbouwster, woonende te Ranst, welke komparante mits dezen verklaert by gifte onder de levenden over te geven & af te staen aen het Kerkfabriek en aen het Armbestuer der Gemeente Ranst, ieder voor een gelyke helft, eene Erfelyke Rent, groot in hoofdsom 2751 fr. 32 c^{en}, gevende jaerlyks voor intrest 70.75 c^{en}, ten laste van de Gemeente Ranst, oorspronkelyk door Wethouderen van Ranst & Millegem erkent en verleden over ongehuegelyke jaeren, zoo als blykt uyt eenen akt van transport, gepasseerd voor toenmalige wethouderen van die plaetsen, op 7 february 1782.

Deze Rent behoort aen de komparante giftdoenster als eenige en algemeene erfgenaem van wylen haeren broeder Gummarus De Wolf, kragtens desers openbaer testament gepasseerd voor wylen de notaris Deckers, te Wommelghem 18, 7^{ber} 1833 behoorlyk geregistreerd.

Genaemde Gummarus De Wolf wylen, was eygenaer der zelfde rent, by koop door hem hier gedaen tegen Anna Maria & Theresia Lucia Nagels, zoo als blykt by proces verbael van openbaere verkooping, finael gesloten voor meester Gellynck, notaris te Antwerpen verblyvende op 24 Mey 1836, gevolgd van eene akte van kwittantie door zelfden notaris ontvangen op 27 july daernae, byde geregistreerd.

Deze gift geschied zonder eenige waarborgh, als alleen het bestaan der gemelde Rent. Het kerkfabriek & het armbestuer zullen van de gegeven rent in vollen Eygendom en bezit treden

met den dag van de aenveerding dezer gift en zy zullen er de loopende intresten van geniten te rekenen, te weten van 31, x^{ber} 1860.

Verder wordt deze gift gedaen op last en voorwaerde, dat genoemd kerkfabriek, zonder eenige tusschenkomst van het armbestuer, jaerlyks & eeuwigdurende in de kerk van Ranst zal doen celebreren twee gezonge Missen, by vorm van jaergetyden, te weten: een tot ziele laeffenis van wylen Gum. De Wolf, en de andere tot ziele laeffenis der komparante giftdoenster, van deze jaergetyden zal het eerste moeten aenvang nemen in den loop van het tegenwoordig jaer, & het ander binnen het jaer nae het overlyden der komparante giftdoenster.

Wat aengaet de gift der helft van voorsch. rent, gedaen aen het armbestuer van Ranst, deze geschied zonder eenigen last of voorwaerde.

In aenzien van de aenveerding dezer gift, verklaert de komparante van nu af voor alsdan, de genoemde besturen in bezit te stellen der meergemelde rent, en aen de zelve, ieder voor de helft, over te geven en af te staen alle haer regten van eygendom, actien en pretentien, die zy tot de zelve zou komen hebben.

Waer van akt, gedaen en gepasseerd ten woonhuuse der komparante te Ranst, datum als vooren, in de tegenwoordigheyd van Cornelius Marien, landbouwer, woonende te Wommelghem en franciscus Hermans, landbouwer, woonende te Ranst, byde als getuygen, dewelke den tegenwoordigen akt met de komparante en my notaris, nae gedane lezing, geteekend hebben.

Op 1 september 1861 vraagt de kerkfabriek aan de overheid de toelating om deze gift te mogen aanvaarden. "... Daer by overwegende dat door de vervulling der byde solemneel missen, het kerkfabriek jaerlyks eenen boni zal genieten van 29 francs". De gemeenteraad geeft deze goedkeuring op 20 september, de aartsbisschop op 3 september en de bestendige deputatie op 29 oktober 1861. Dymphna Theresia De Wolf overleed te Vremde op 28 juli 1872.

En wat deed de pastoor met al dat geld ?

Zijn zakken vullen ? In de zwarte kous steken ? Bijlange niet !

We weten dat pastoor N. Van Hemel in 1852 ondermeer de ramen van het kerkje van Millegem – die er thans nog zijn – had laten vernieuwen. Na de zware kosten die er geweest waren met de heropbouw na de brand in 1854 van de kerk in Ranst, laat pastoor Van Hemel in 1862 het schilderij opkuisen op het hoogaltaar in Millegemkerk. Hij schrijft hierover een nota :

"Mits de schildery van den hoogen outaer in de kerk van Millegem, bynae haer koleuren had verlooren, terwyl zy sedert 1815 niet meer was gezuyverd geweest, heb dezelve laten op kuyschen in meert 1862 door den schilder L. Telemans, woonende op S^t Jacobs Merkt te Antwerpen en voor betaelt 29 fr. 60 c^{men}. Voor opkuyschen, reparatie en vernieuwing."

Toevallig komt de kostprijs voor de vernieuwing van deze schilderij overeen met het bedrag van de jaarlijkse boni die de kerkfabriek geniet van de rente die de gift van Dymphna Theresia De Wolf aan de kerk gedaan heeft.

De Koning Boudewijnstichting lanceerde een campagne die over twee jaar loopt (1991–1992) om de restauratie van grote schilderijen op doek (17de–20ste eeuw) te bevorderen. Wij deden in december 1990 een aanvraag voor het schilderij van het hoofdaltaar van het kerkje van Millegem. Indien we op een tussenkomst van deze stichting konden rekenen kan de noodzakelijke restauratie gebeuren. Het doek is een copie naar Rubbens geschilderd door een niet gekend schilder. Het altaar werd in de kerk geplaatst omstreeks 1770, doch het schilderij werd reeds vroeger geschilderd, want het oorspronkelijke doek komt niet tot aan de onderrand van de kader. We blijven met spanning afwachten of Millegem zal geselecteerd worden door de stichting. We hopen weeral.

DE KLOKKEN VAN RANST

- vroeger en nu -

Gaston Van den Bergh.

Over de klokken van Ranst zijn enkele merkwaardige zaken te vertellen. Iedereen hoort nagenoeg dagelijks de klokken van zijn parochiekerk luiden, maar men weet niet waar de klepel hangt (volgens een oud gezegde) omdat men die klokken zelden of nooit te zien krijgt. Slechts enkelen die niet bang zijn om zich even vuil te maken en een soms gevaarlijke klimpartij aandurven, kunnen van dit voorrecht genieten. Bijgevolg weten slechts weinige mensen welke schatten op zolder (hiermede bedoel ik de kerktorens) zij meestal bezitten, als verborgen werkstukken bij uitstek van industriële archeologie, die thans overal opgespoord worden en waarvoor men ijvert om te trachten die te bewaren voor onze nakomelingen: Zó is het vroeger geweest. Vermits onze klokken hoog en droog (niet altijd) in de torens hangen, onzichtbaar achter galmborden (eigenlijk planken om de regen tegen te houden) ontsnappen deze aan de speurders naar oudheidkundige voorwerpen.

Terwijl onze buurlanden Nederland en Duitsland (en ook onze Oostkantons Eupen-Malmedy-Sankt-Vith) reeds jaren lang echte "Klokkenatlassen" hebben gepubliceerd met systematische overzichten van het gehele klokkenbezit, staat iets dergelijks in ons eigen land nog volledig in de kinderschoenen. In 1943 toen de Duitse klokkenroof dreigend naderde, werd wel een lofwaardige poging gedaan om een soort catalogus te maken van al onze bestaande klokken; maar die "inventaris" is onvolledig, onnauwkeurig en vooral onbetrouwbaar omdat hij werd samengesteld door een groot aantal vrijwilligers met meer goede wil dan deskundigheid.

Sinds enkele jaren zijn mensen, die iets van klokken kennen, bedrijvig om een degelijke atlas van klokken bij mekaar te krijgen: ieder in zijn streek (o.a. Leuven en Roeselare). Zo heb ik me voorgenomen het arrondissement Mechelen voor mijn rekening te nemen. De beiaarden van Mechelen en Lier ken ik zo grondig als mijn eigen huis omdat ik in beide steden jarenlang beiaardier geweest ben, ook ken ik reeds talrijke klokken van kerken en kloosters aldaar na persoonlijke bezoeken aan torens en het lezen van oude geschriften over klokken die thans verdwenen zijn. Sinds verleden jaar - intussen 65 geworden - en dus "rustend" beiaardier (nog slechts sporadisch spelend) begon ik mijn speurtocht omdat ik nog altijd met klokken wens bezig te blijven en niet kan nalaten op torens te kruipen zolang mijn fysiek gestel dat nog zal toelaten. Vooreerst schreef ik de geschiedenis van de klokken van Duffel (mijn eigen gemeente) van 1444 tot 1986 die intussen gepubliceerd werd in ons heemkundig tijdschrift DUFFLA. Daarna vroeg "Erf en Heem" me om hetzelfde te doen voor de Waverdorpen: Sint-Katelijne-Waver, O.L.Vrouw-Waver en Putte waarmee ik thans ongeveer halfweg ben (7 van de 15 torens bezocht en véél interessante ontdekkingen gedaan en gegevens verzameld die we nooit vermoed hadden). Tussendoor schreef ik ook de geschiedenis van de klokken van Wommelgem op verzoek van voorzitter Alois Sledsens en nu kwam op 17 juli 1990 zijn vraag voor Ranst waaraan ik vanzelfsprekend graag gevolg zal geven.

De klokken van O.L.VROUWKERK te MILLEGEM-Ranst.

Het begon eigenlijk al in 1981. Ik stelde toen, als stadsbeiaardier, een programmaboekje samen waarin al de gespeelde concerten van het seizoen stonden. Hierin stond ook een bijdrage over de klokkengieter Joannes Jacobus Hua(e)rt n.a.v. één van zijn klokken en wel de tweede zwaarste in de Lierse beiaard die omstreeks haar 200-ste verjaardag gebarsten was (en het vandaag nog altijd is). De toon RE in het pedaal van het klavier (ong. 2.500 kg.)

Laat ons nu die biografie kort samenvatten. J.J. HUART (ook geschreven Huaert, Huwaert, Uwaerts en zelfs Stuaert) werd geboren te Antwerpen op 27 juli 1740. Hij werd in 1759 leerjongen in de Gilde der smeden als geelkopergieter en in 1763 "meester" in dat vak. Na het overlijden van zijn eerste echtgenote – die hem een dochter schonk – hertrouwde hij in 1770 met een meisje van Duffel: Isabelle Josine Vervaecken.

In 1776 had hij een werkplaats in de Boeksteeg te Antwerpen (thans Nationalestraat) en goot daar talrijke klokken: in 1773 (dus vóór zijn "vast" atelier) voor Lier, Berendrecht en een Antwerps klooster. In 1777 voor de Sint-Michielsabdij Antwerpen en O.L.Vrouw-Waver. In 1778 voor Retie en Schilde. In 1779 voor Zwijndrecht en Grobbendonk. In 1780 voor de Sint-Bernardusabdij Hemiksem en voor Rupelmonde. In 1781 de O.L.Vrouw-klok voor de Sint-Gummarustoren te Lier met een doormeter van 153 cm. en 2.320 kg. zwaar. Dit was op één na z'n grootste n.l. deze voor Lokeren (1784) die 2.614 kg. woog. Deze klok bestaat niet meer, die van Lier nog wel, maar ze is ondertussen gebarsten. Verder goot Huaert nog klokken voor Diest en Vremde (1782), Poederlee en Mortsel (1786), Nijlen en Brecht (1787), Hoevenen (1785), Lillo, Oelegem en Zandhoven (1792). Hij leverde ook aan het buitenland n.l. Zeeland en Noord-Brabant (NL) o.a. voor Westkerke, Hoedekenskerke, 's-Heer-Arendskerke, Oirschot, Bladel, Steenberg...

In 1792 breekt echter de Franse Revolutie uit. Overal worden de klokken weggehaald zodat Huaert ophoudt met klokken gieten en zich specialiseert in het... *kanongieten* "comme bon républicain" eigenlijk een collaborateur van de toenmalige vijand. Deze betaalt hem echter met waardelose "assignaten" zodat de vrouw van Huaert tenslotte bij de burens om een boterham moet gaan bedelen om het gezin overeind te houden! Ze overlijdt in 1801, hun enige zoon is reeds in 1798 overleden.

Na tien jaar stopzetting herbegint Huaert klokken te gieten: in 1802 voor de Sint-Joriskerk te Antwerpen, Aartselaar, Gestel, Hoboken, Borgerhout, Breda en nog andere plaatsen.

J.J. Huaert overleed te Antwerpen op 30 december 1828, dus 88 jaar oud. In tegenstelling met andere klokkengieten: voorgangers, nakomers en tijdgenoten die honderden en soms duizenden klokken gegoten hebben, is de produktie van Huaert erg klein geweest. Slechts een 130-tal klokken zijn van hem gekend. Dit is ook te wijten aan de Franse Revolutie die zijn loopbaan doorkruiste en waardoor hij zich uit opportunisme een hele tijd hoofdzakelijk met kanongieten bezig hield.

Van die 130 klokken zijn er nauwelijks 45 gecatalogeerd uit historische bronnen en er hangen vandaag nog hoogstens 10 van zijn klokken in onze torens. Eén van die uiterst zeldzaam geworden stukken bevindt zich in de kerktoren van Millegem-Ranst. In 1981 toen ik mijn bijdrage voor het programmaboekje van Lier schreef, putte ik hoofdzakelijk uit een studie door Edm. Geudens in 1902 geschreven over "Jean-Jacques Huaert, fondeur de cloches"

(zie bibliografie nr.2). Hierin zegt de auteur op blz. 33 letterlijk (in het Frans van die tijd): "Les communes de Brasschaet et de Ranst fournirent en 1804 de fortes quantités de bronze à Huaert. Toutefois, rien n'a prouvé quel usage en fit le fondeur". Ik vertaalde dat nogal letterlijk voor de brochure van Lier en schreef: "In 1804 leverden Brasschaet en Ranst een hoeveelheid brons, doch we vinden niet terug welk gebruik de gieter daarvan gemaakt heeft". Deze tekst werd gelezen door Alois Sledsens en Flor Baets uit Wommelgem, die mijn concerten te Lier bijgewoond hadden en er kwam spoedig reactie op mijn geschrijf met de verheugende mededeling dat J.J.Huaert met

het brons dat hij uit Ranst ontvangen had, inderdaad een klokje voor die gemeente gegoten heeft; meer bepaald voor het kerkje van Millegem. Daarmee komen we aan de bijdrage die Jos Proost op blz. 36 schreef onder de titel "Millegem en de O.L.Vrouwkerk" in de brochure "Lief Millegem" door Frans Schelfhout (bibl. nr. 3). Hieruit blijkt dat J.J. Huaert in 1805 het door Ranst geleverde brons gebruikt heeft om hiermee een klok te gieten voor Millegem. Toen het tijdschrift "De Krijter" (bibl. nr. 4) mijn artikel uit het Liers programmaboekje overnam, heb ik in dit verband op blz. 47 een zin laten bijvoegen.

De auteur Jos Proost heeft het gelukkig idee gehad om de klok zelf te gaan bekijken omdat hij in de geschriften niets vond. Dat is normaal: zoals ik reeds zei, is er over vroegere klokken weinig geschreven tenzij ze zeer beroemd waren en indien het dan toch gebeurde, waren die geschriften absoluut onbetrouwbaar. Niet te verwonderen: de meeste van die historieschrijvers waren bejaarde mensen die met hun stramme benen niet meer op een toren geraakten en het werk lieten doen door "helpers" die geen latijn kenden en geen zaklamp of spiegel bijhadden (om onbereikbare achterzijden van klokken te lezen!) en in de halve duisternis temidden van vuil stof (en soms koude wind) vlug het karweitje opknapten. De aldus verkregen "tekst" verzeilde van het ene geschiedenisboek in het andere; een volgende "geschiedkundige" schreef het gewoon van zijn voorganger af waarbij steeds meer vervormingen te voorschijn kwamen. Waar iets raadselachtig was werd er maar bij gefantaseerd, in plaats van vraagtekens open te laten en zo heb ik talrijke oude klokken gezien waarop iets geheel anders stond dan wat men in de loop der tijden er van gemaakt had...

In Millegem was de heer Jos De Wolf-Goeyvaerts zelfs zo vriendelijk geweest om een speciale stelling te timmeren om bij de klok te geraken en zonder de klok in kwestie tot hiertoe zelf ooit gezien te hebben, kan ik vaststellen dat het bekomen resultaat correct is. Het opschrift luidt als volgt:

IrreLigIose fraCta paroChIae obLata reDDIta Deo

De hoofdletters vormen een chronogram of jaarschrift en opgeteld geven ze het jaar 1805.
De vertaling luidt:

*Godeloos gebroken, aan de parochie
geschonken en aan God teruggegeven*

Het opschrift "Irreligiose fracta" (godeloos gebroken) wijst er op dat een vroegere klok door de Franse revolutie geroofd werd. Misschien meer dan één klok, want er staan nog twee lege klokkenstoelen. Wat daarin ooit heeft gehangen moet men niet in het archief van het aartsbisdom Mechelen gaan zoeken, daar heeft men spijtig nooit een klokkeninventaris bijgehouden.

Hieronder een prachtig O.L.Vrouwbeeldje.

patroCinanta DeI para CaeLI gLorIam Insonabo

De hoofdletters geven hier nogmaals het jaar 1805.
De vertaling:

*Onder de bescherming van O.L.Vrouw
zal ik de glorie van de hemel luiden*

Verdere tekst:

**Isabella M.A.I. De Baillet VID
De Gilman de Zevenbergen
Carolus I. Bapt de Gilman de
Zevenbergen**

Dit zijn de *meter* en de *peter* (schenkers ?) van de klok.

Pastoor Wilhelm Maes tekende in het doopregister nog het volgende op over de inwijding van deze klok:

"tertia decembris anni 1800 quinti Benedicta Campana appensa in Campanili de Millegem librarum 638 in honorem S. S. Virginis Mariæ. isabella et caroli"

Hierbij stond ook de hierboven vermelde tekst die op de klok is aangebracht en het vertelt ons ook dat de inzegening op 3 december 1805 gebeurde.

Meter van de klok: **Isabella Maria Alexandra Josepha de Baillet.**

Zij was de dochter van Bonaventura Servaas François Xavier Antonia Felix, graaf de Baillet en Maria Theresia Isabella Cogels en werd te Antwerpen geboren. Op 26 november 1774 huwde zij met **Arnoldus Ferdinandus baron de Gilman de Zevenbergen.**

Het gezin telde vijf kinderen. Arnoldus Ferdinandus overleed te Ranst op 29 december 1796 en Isabella M.A.J. de Baillet was dus in 1805 weduwe, vandaar de toevoeging "**VID**" (vidua= weduwe) achter haar naam. Zij zelf overleed op 5 maart 1810 en werd in de familiekerk bijgezet. Deze grafkelder, die voor haar man werd opgericht, bevindt zich aan de kop van het koor van de kerk van Ranst en omvat de stenen kalvarie die thans opgefrist wordt. Onder deze kalvarie bevonden zich de wapenschilden in witte marmer van de families "*de Gilman*" en "*de Baillet*". Helaas verdwenen voor enkele jaren deze prachtige wapenschilden.

Peter : **Carolus Joannes Baptista de Gilman de Zevenbergen.**

Hij was de zoon van Arnoldus Ferdinandus en Isabella M.A.J. de Baillet en was van 28 maart tot oktober 1815 "*Maire*" van Ranst. Hij overleed te Ranst op 27 december 1827.

Men merkt verschillende afkortingen in de tekst: M.A.I. (Maria Alexandra Josepha), I. (Joannes) en VID. (vidua). Dit is bij klokkenopschriften gebruikelijk om twee redenen: sommige klokgieters leverden hun klokken af met het opschrift zoals door de opdrachtgever bepaald – hoe lang dat ook was – en dat werd in de kostprijs begrepen. Maar men begon te overdrijven, iedereen wou zijn naam op een klok. We zagen reeds talrijke klokken waarop een voltallig gemeentebestuur "prijkt": burgemeester, schepenen, secretaris en al de raadsleden, waarbij dan aan de keerzijde het volledig kerkbestuur: voorzitter, ondervoorzitter, secretaris, schatbewaarder, pastoor en de "kerkmeesters". Indien de peter en de meter niet tot één van voornoemde raden behoorde, kwamen die er nog eens extra bij. Dat noemen we dan in onze vaktaal een gazettenklok .

Komt daarbij nog dat een aldus overladen klok tenslotte twijfelachtig gaat klinken, vooral als de letters niet evenredig verdeeld zijn over de gehele omtrek van de klok. Ze is dan immers niet meer mooi rond – een eerste vereiste voor goede klank – maar een beetje ovaal, vooral als er dan nog een dikgegoten heiligenbeeld langs één kant bijkomt. Sommige klokgieters losten dat op door vier beelden te plaatsen van gelijke afmetingen en dikte en op gelijke afstanden van mekaar. De Leuvense gieter Severinus Van Aerschodt, die ook beeldhouwer was, gebruikte als figuren meermaals de 12 apostelen en ieder van hen kreeg dan een plaatsruimte van 30 booggraden op de cirkelomtrek zodat het evenwicht behouden bleef.

Andere gieters begonnen de opschriften extra in rekening te brengen, per "letter" te betalen en zo kwamen de afkortingen in voege, want elke letter méér kostte letterlijk geld. Dan zijn er ten slotte de zeer kleine klokjes waarvan de geringe oppervlakte niet veel tekst toelaat, zodat zelfs de klokgieter zijn eigen naam moest beperken en inkorten tot zijn initialen, zoals meestal op beiaardklokjes.

Nog een woordje over de meter van voornoemde klok, weduwe de Gilman de Zevenbergen. De naam "Zevenbergen" is bij ons in Duffel goed gekend. Valentine Maria Gabrielle Antonia de Gilman de Zevenbergen – die de achterkleindochter was van Isabella M.A.I. de Baillet en laatste afstammeling van het adellijk geslacht de Gilman de Zevenbergen – was gehuwd met Jozef Nicolaas Van den Berghe, een schilder uit Duffel die echter niet van adel was. Uit hun huwelijk werden te Duffel een dochter en een zoon geboren. Die zoon heette Gaston Van den Berghe. Neen, dat ben ik niet, maar wel toevallig iemand met gelijke voornaam en één letter meer aan de familienaam. Slechts in 1934 kwam Gaston Van den Berghe met zijn moeder en zuster op het kasteel Zevenbergen in Ranst wonen, zijn vader was reeds in 1917 in Duffel overleden. Doch Gaston was Duffel niet vergeten en kwam er nog regelmatig. Men noemde hem daar goedmoedig en zonder kwade bijbedoelingen "het baronneke" omwille van zijn adellijke afkomst langs moeders zijde. Het meest gekend was hij omdat hij jaarlijks onze Kon. Harmonie "Sint-Cecilia" op zijn domein in Ranst uitnodigde voor een teerfeest met overvloedig eten en vooral drinken. Zelf heb ik dat niet meegemaakt omdat ik slechts in 1969 tot voornoemde harmonie ben toegetreten, maar tot vandaag hoor ik onze oudere muzikanten af en toe nog sterke verhalen opdissen over hun belevenissen te Ranst bij *het baronneke* die van 1949 tot 1952 erevoorzitter van SintCecilia Duffel was. In het jubileumboek van deze harmonie (bibl.nr.5) staat Gaston Van den Berghe op blz.60 met foto afgebeeld en als onderschrift: *kasteelheer te Ranst*.



Gaston Van Den Berghe, Kasteelheer te Ranst.

Kinderloos overleden in 1952 liet hij zijn bezittingen na aan zijn pachters en huispersoneel en legateerde zijn landgoed met meerdere ha. bossen aan de zusters Norbertienen van Duffel die er een tehuis inrichtten onder de naam COVABE (Convent van Bethlehem) zodat de naam Zevenbergen-Ranst thans nog erg actueel is in Duffel. Onlangs werd binnen voornoemd domein een kapel gebouwd met een torentje waarin een klokje moest komen. Het moederklooster Duffel bezat zes klokken waarvan drie in gebruik en drie als museumstukken in de hal naast de kapel tentoongesteld. Eén hiervan is intussen naar Ranst verhuisd en doet er nu dienst.

Tot verleden jaar bezat Duffel in totaal 18 klokken, verdeeld over drie parochiekerken en het klooster. Dat zijn er nu 17 geworden en meteen verrijkte het Ranstse klokkenbezit met één. Vermits ik dat klokje goed gekend heb toen ik de geschiedenis van de Duffelse klokken opstelde, kan ik meteen de beschrijving ervan geven, maar laat ons nu eerst Millegem afronden.

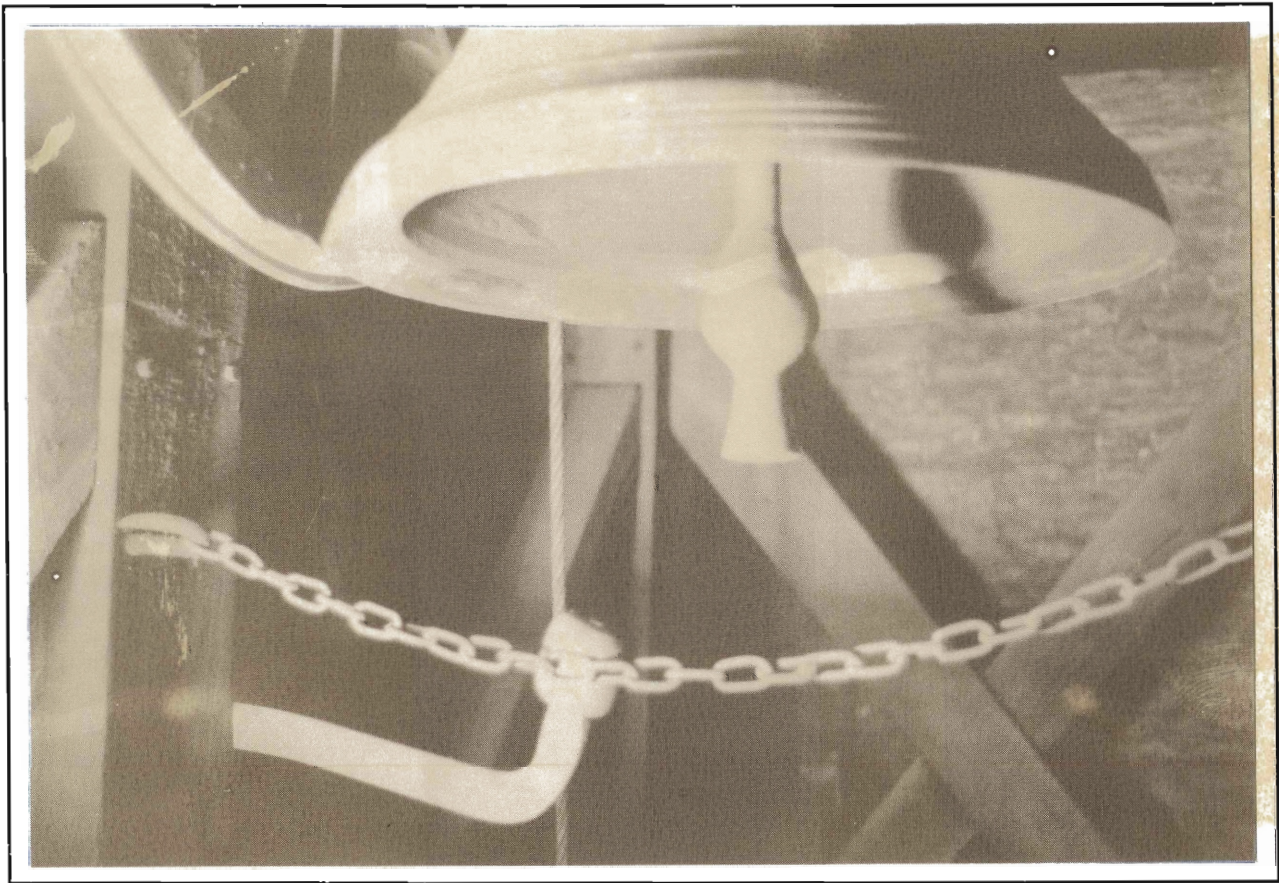
Op de keerzijde van de klok staat de naam van de gieter:

**I.I.HUAERT ME FECIT ANTVERPIÆ
AN 1805 NO.**

Het was gebruikelijk de letter J vroeger als I te schrijven, dus afkorting van Joannes-Jacobus maakte mij te Antwerpen jaar 1805. (Anno is in twee gescheiden en het jaartal staat er tussenin.)

Vervolgens een mannenhoofd (en de vraag of dat soms een fabrieksmerk is). Hierop kan ik bevestigend antwoorden zonder de klok ooit gezien te hebben. Vermoedelijk heeft die man een baard en staat hij in een medaillon van ong. 5 cm. doormeter, zoals dat ook op de grote (gebarsten) basklok van Lier voorkomt. Welnu, dat kan als fabrieksmerk beschouwd worden want het is het gegoten portret van de klokgieter zelf: J.J.HUAERT. Nagenoeg alle klokgieters zetten hun naam (en woonplaats) op hun klokken maar hun "foto" erbij - in brons - is eerder zeldzaam. Huaert heeft het in elk geval gedaan.

Tenslotte wordt een gewicht van 304 kg. vermeld. Waar dat vandaan komt weet ik niet, maar het is te nauwkeurig om onjuist te zijn, dus aanvaarden we dat. Hieruit leiden we af dat die klok een diameter heeft van 76 tot 78 cm. De toonhoogte van de klok is af te leiden van het gewicht of de vermoedelijke diameter. Hiervoor bestaan herleidingstabellen. Zo klinkt de Millegemse klok hoogstwaarschijnlijk als DO of C-2 in de toonladder. (Marleen De Boo bevestigde ons dat de toon "DO" is, zij het iets te laag.)



Bij het "luiden" hangt de middelste klepel stil en zwaait de klok...

Bij het "kleppen" wordt de onderste klepel tegen de stilstaande onderrand van de klok getrokken. Deze onderste klepel is veiligheidshalve nog aan een ketting verbonden.

Verder vernemen we dat de klok op twee wijzen kan bediend worden. Met twee zelen en dus met de hand. Dit is eigenlijk veel beter dan een elektrische motor waarmee al talrijke klokken "kapot" geluid werden. Bij de eerste manier van bedienen is een zeel over een "luiwiel" gespannen en door trekken zwaait de klok over-en-weer en tikt de klepel beurtelings langs beide kanten: dat is het **LUIDEN**. Het tweede zeel trekt een andere klepel tegen de zijkant zonder dat de klok zelf beweegt en dat heet het **KLEPPEN**. Het zeel voor het luiden komt tot in het portaal onder de toren, dat voor het kleppen komt maar tot op het verdiep van het orgel daar er thans niet meer geklept wordt.

De klokken van ST.-PANCRACTIUSKERK te Ranst.

De klokken vóór de Franse Revolutie 1789.

Ferdinand Donnet (bibl. 10) duikt in het verleden van de Ranstse klokken en publiceert een document uit de schepenbrieven van 27 juni 1421 waarin de kerkmeesters, de H.Geesttafel en anderen met toelating van pastoor Jan Backers, een hypotheekrente op de kerkgoederen verkopen om een "klok" en een "schel" aan te schaffen. De originele tekst luidt:

"Waut vande Beemdekene en Waut van Utrecht als kercmeeste" d kerke van Ranst en Adaem Goeloy Heiligheest meest ind selv kerke, Jan vande Broeke en Heinr van Aken inwonende va Ranst bi csent h Jans Backers pchiaens vand selv kerke ende ooc vande goeden liede gemeynl van Ranst vc om naeterboe &c en zundlinge I clocke en I scelle te makene en te ghetene 1c Wouten vande Eynde van Ranst ad vit sua ij zest roxs op alle d kerke goede 1c vors de welke &c dand nat op binne muers vande kerckhove te Ranst mett lierssche mate &c - XXVIJ d Julii"

We weten niet bij welke gieter die klok en die schel besteld werd. Een tweede document komt uit de "Scabinale protocollen" van 1460 en is een schuldbekentenis tegenover een Mechelse gieter van 10 pond, 15 schellingen en 9 stuivers. Die luidt als volgt:

"Henri Bervoet ende Jan venden Braken als kercmeesteren van de kerken van Ranst debent vande selver kerken wegen Heinriche Pauwels van Mechelen aut latori, X pond XV sh. IX s. vls. toecomende van seker clocspisen die zy t'voirscreven kerken behoef jeghens hem gecocht hebben"

De auteur vermoedt dat voornoemde "klokspijs" bestemd was voor een andere klok dan die van 1421, want hij veronderstelt terecht als onwaarschijnlijk dat de vorige klok na 40 jaar nog niet zou betaald zijn. Het zal uiterst moeilijk zijn terzake nog iets op te sporen, want de klokken uit de 15de eeuw zijn nagenoeg allemaal uit onze gewesten verdwenen tijdens de rampzalige algemene klokkenroof van 1578-79. Met volle scheepsladingen kwamen ze te Antwerpen toe: opgeëist door de Generale Staten. Vandaar voerden onze schippers ze echter naar alle Europese havens... en verkochten ze voor eigen rekening. Zonder het te weten hebben ze die klokken eigenlijk gered, want af en toe wordt er nog wel eens zulke oude Vlaamse klok ontdekt in de toren van een Skandinaafse of Italiaanse haven. (bibl.)

In het overlijdensregister van 1693-1797 dat door pastoor Van Hemel opnieuw werd overgeschreven, copieert hij op 22 december 1834 *uyt een ouden manuael, geschreven in 1613: Eenige Memoriën aengaende den bouw der kerke van Ranst*. Hierin vinden we volgende aantekeningen:

*... in het jaer 1545 is gemakt het kruyswerk, of den nieuwen kruyskooer met den klynen toren..
... dit werk is gemaekt onder de heer Pastor francisi Kyen ende mynheer Van Eekenvoort vereerden aen de kerk een klokcken om in den toren te hangen, welke tot Mechelen op een grooter verandert wird..*

Hierna schrijft Van Hemel nog:

... in het jaer 1797 of 1798 zyn hier de klokken uyt de toren gedaen en van het fransch gespuys in stukken geslaegen, de zwaerste van de twee woog over de 2000 ponden..

Kort na de klokkenroof door de Fransen in 1797–98 waren er twee nieuwe klokken gegoten. Pastoor Wilhelm Maes vermeldt in het doopregister op 3 maart 1802:

*haC tertIa MartII ConseCrata Deo
CaMpana, sanCtæ Dei paræ patroCInIo;
MILLE, abLatIs oCto, Libras penDens;
IsabeLLæ et CaroLI De gILMan
et InCoLæ Ranstensis Dono LIbero CoMparata:
Manet, ne DeInCeps sIt ConfIsCata
IsabeLLæ aC nostro proteCta DoMINIo*

*Superscriptio Campanæ
Dono
Isabellæ M.A.J. de Baillet,
Vidua A F de Gilman de Zevenbergen,
et filii ejus Caroli joan Bapt.
et parochianorum de Ranst. Ao 1802.*

Deze klok was onder de bescherming geplaatst van de Heilige Moeder Gods. Zij woog 466 kilo (*duizend min acht pond*). We merken dat de meter en peter (schenkers) van deze klok de weduwe **de Gilman** en haar zoon, Carolus Joannes Baptista, zijn, die drie jaar later voor Millegem hetzelfde gebaar deden.

Een jaar later, op 21 maart 1803, vinden we opnieuw de wijding van een klok aangekondigd:

21 martii 1803 Benedicta Herendalii per R: D: Van Kessel Decanum christianitatis illius Districtus, ad honorem sanctæ agathæ virginis et martyris, parva Campana Librarum antverp^{um} centum quinquaginta septem, pio dono incolarum Ranstensium empta

Deze klok was toegewijd aan de heilige Agatha en woog 157 Antwerpse ponden (73kg). Zij was gekocht met de vrome giften van de inwoners van Ranst. De inzegening van de klok geschiedde door Petrus Franciscus Van Kessel, deken van Herentals. (In 1803 was Ranst onder de dekenij Herentals gekomen, dit heeft geduurd tot in 1837 Ranst opnieuw onder de dekenij Lier kwam.)

Tot vóór de brand in 1854 had de kerk een klein torentje – tussen schip en koor – dat nadien niet meer herbouwd werd. Het kleine Agatha-klokje heeft zeer waarschijnlijk in dat torentje gehangen.

In het handschrift over Ranst van E.H. Victor Leysen vermeldt deze de aantekening van pastoor Van Hemel over de brand – en wat er met de vier hiervoor vermelde klokken gebeurd is:

"... Eindelijk, het grootste ongeluk van alles: Onze schoone kerk geheel verbrand, uitgenomen de muren: twee torens, drie altaren, boiseeringen op het koor met de gestoelten, boiseeringen in het kruiskoor, twee biechtstoelen, twee gestoelten tegen de voorste pilaren, predikstoel, doksaal met orgel, de doopvont, zoodat er niets meer was overgebleven; drie klokken geheel gesmolten en een kleine in het klein torentje, kassen, uurwijzer, alles vernield op den tijd van vier uren, en het begon omtrend half vier van den namiddag...

wordt vervolgd....